

Phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ mẫu giáo tại một số trường mầm non tỉnh Bình Dương

Nguyễn Thị Ngọc Tâm*

*Trường Đại học Thủ Dầu Một

Received: 20/03/2024; Accepted: 28/03/2024; Published: 09/4/2024

Abstract: In preschool, children are exposed to literary works in many different forms such as: purposeful activities, play activities, outdoor activities, tours, festivals and holidays... children are trained in skills. Reading poetry, telling expressive stories, acting... these activities contribute to developing literary appreciation and forming cooperation skills in collective activities. In this article, the author analyzes and clarifies the following contents: (1) Stages of literary appreciation of preschool children; (2) Characteristics of preschool children's literary perception; (3) The current situation of teachers using measures to develop literary appreciation ability for preschool children; (4) Propose some measures to develop literary appreciation ability for preschool children.

Keywords: Development, ability, literary appreciation, 3-4 year old preschool children, Binh Duong...

1. Đặt vấn đề

Tổ chức cho trẻ mẫu giáo (MG) làm quen với tác phẩm văn học (TPVH) là một trong những nội dung phát triển ngôn ngữ ở trường mầm non đáp ứng mục tiêu của Giáo dục mầm non [1]. Đây là cánh cửa dẫn dắt cho trẻ từ những bước chập chững đầu tiên đi vào thế giới của nghệ thuật ngôn từ, thế giới của những câu chuyện, bài thơ, ca dao, đồng dao... đầy hấp dẫn. Sự tiếp xúc thường xuyên với TPVH được chọn lọc sẽ phát triển ở trẻ ngôn ngữ, sự nhạy cảm thẩm mỹ, năng lực cảm thụ văn học, những tố chất ban đầu của năng khiếu nghệ thuật [4]. Tiếp xúc với TPVH, trẻ học tiếng mẹ đẻ; học cách phát âm đúng, tích lũy vốn từ ngữ nghệ thuật, học những mẫu câu hoàn hảo, sinh động, giàu sức biểu cảm. Ở một số trường mầm non tỉnh Bình Dương hiện nay, việc phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG rất được quan tâm thông qua việc xây dựng môi trường “vườn cổ tích” ở ngoài trời, góc làm quen TPVH trong lớp. Tuy nhiên, khả năng cảm thụ văn học của trẻ MG tuổi còn hạn chế, trẻ chưa có khả năng lĩnh hội cũng như cảm thụ trực tiếp TPVH, mà phải có sự hướng dẫn tích cực của giáo viên mầm non (GVMN). Thế nhưng thực tiễn cho thấy, phần lớn GVMN lựa chọn và sử dụng biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG chưa hiệu quả.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Thực trạng GVMN sử dụng biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học của trẻ mẫu giáo tại một số trường mầm non tỉnh Bình Dương

Để tìm hiểu về vấn đề này, tác giả đã tiến hành

khảo sát ngẫu nhiên 40 giáo viên mầm non tại trực tiếp giảng dạy trẻ MG tại một số trường mầm non trên địa bàn tỉnh Bình Dương (MN Sơn Ca, MN Hoa Mai, MN Hòa Lợi, MN Hoa Hồng) về thực trạng sử dụng biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học của trẻ mẫu giáo như sau:

Bảng 2.1. Mức độ sử dụng biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG tại một số trường mầm non tỉnh Bình Dương

TT	Các hoạt động	Mức độ thực hiện (%)			Điểm trung bình
		Thường xuyên	Thỉnh thoảng	Không bao giờ	
1	Đọc, kể diễn cảm	40 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	3.00
2	Trực quan hình ảnh	38 (95%)	2 (5%)	0 (0%)	2.95
3	Giải thích	23 (57,5%)	12 (30%)	5 (12,5%)	2.45
4	Đàm thoại	22 (55,5%)	18 (20%)	0 (0%)	2.55
5	Trò chơi	23 (57,5%)	12 (30%)	5 (12,5%)	2.45
6	Thực hành đọc thơ, kể chuyện, đóng kịch	22 (55,5%)	10 (25%)	8 (720%)	2.35

Dựa vào bảng số liệu cho thấy, có 100% GVMN thường xuyên sử dụng biện pháp đọc, kể diễn cảm, 95% GVMN thường xuyên sử dụng biện pháp trực quan hình ảnh (ĐTB= 3.00; 2.95). Điều này cho thấy, GVMN nhận thức được vai trò của biện pháp đọc, kể diễn cảm kết hợp trực quan hình ảnh trong việc phát triển khả

năng cảm thụ văn học cho trẻ MG. Có 57,5% GVMN thường xuyên sử dụng biện pháp giải thích và trò chơi (ĐTB=2.45). Có 55,5% GVMN thường xuyên sử dụng biện pháp đàm thoại, thực hành (ĐTB=2,55; 2.35). Điều này cho thấy, phần lớn GVMN nhận thức tầm quan trọng việc lựa chọn và sử dụng biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG. Tuy nhiên, qua phân tích kế hoạch giảng dạy, phần lớn GVMN chủ yếu lựa chọn thể loại truyện vào tổ chức hoạt động làm quen TPVH nhưng chưa phát huy vai trò của biện pháp chủ đạo trong từng giai đoạn cảm thụ văn học, dẫn đến chưa phát huy hết khả năng tiếp nhận giá trị nội dung và nghệ thuật của TPVH của trẻ. Hầu như các bài thơ được sử dụng tích hợp trong hoạt động ngoài trời, hoạt động vui chơi nhưng vẫn chưa thể hiện mục đích phát triển khả năng cảm thụ thơ cho trẻ. Qua trao đổi trực tiếp với GVMN, đa số giáo viên gặp khó khăn trong việc lựa chọn và xây dựng biện pháp, hình thức, phương tiện nhằm phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG. Vì vậy, việc đề xuất một số biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG tại một số trường mầm non tỉnh Bình Dương là điều cần thiết.

2.2. Một số biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ mẫu giáo tại một số trường mầm non tỉnh Bình Dương

2.2.1. Lựa chọn tác phẩm văn học phù hợp với khả năng cảm thụ văn học của trẻ

GVMN lựa chọn TPVH có giá trị nội dung và giá trị nghệ thuật, TPVH gần gũi, dễ hiểu với đặc điểm tâm sinh lí trẻ: nhân vật chính trong TPVH phải nổi rõ trọng tâm, các lời nói, hành động thống nhất, không bôi hồng nhân vật phản diện, không xây dựng nhân vật không rõ tính cách. Nội dung TPVH thể hiện mang tính dí dỏm, hài hước, nội dung giáo dục lòng nhân hậu, vị tha, hướng tới điều thiện, lạc quan, kết thúc có hậu, thể hiện rõ chân lí ở hiền gặp lành. Về giá trị nghệ thuật, TPVH sử dụng từ dễ hiểu, trong sáng, nhiều từ láy, từ tượng hình tượng thanh, nhiều động từ giúp trẻ dễ tưởng tượng. Các truyện xây dựng các tình tiết trái ngược, khôi hài, gây cười, theo tuyến thời gian (sáng, trưa, chiều, mùa xuân, mùa thu,...), tình tiết lặp lại, nhắc lại nhiều lần.

2.2.2. Tạo môi trường làm quen văn học phong phú, đa dạng và mang tính sáng tạo

Xây dựng môi trường LQVH phong phú, đa dạng và mang tính sáng tạo, giúp trẻ chủ động, tích cực ôn luyện, thực hành, trải nghiệm nhằm phát triển khả năng cảm thụ văn học. Góc thư viện bố trí kệ

sách thấp đặt nhiều loại sách dành cho trẻ như sách vải, sách nhựa, sách truyện, thơ; chuẩn bị băng đĩa máy cassette, có thể bố trí cái bàn nhỏ để trẻ ngồi vừa nghe băng đĩa kể chuyện, vừa thu âm lời kể, giọng đọc thơ của mình [3]. Góc văn học bố trí bộ tranh truyện, thơ, sa bàn, các nhân vật rời, măng tương tạc dụng trang trí khung cảnh trong TPVH tạo cơ hội cho trẻ sử dụng các nhân vật rời dính lên khung cảnh hoặc sa bàn giúp trẻ rèn luyện kĩ năng kể lại chuyện, đọc thơ diễn cảm. Ngoài ra, GVMN bố trí khung rối, các loại rối que, rối tay,... tạo cơ hội cho trẻ kể lại truyện, đọc thơ, mô phỏng, minh họa lại nội dung, tính cách nhân vật... tạo sự hứng thú, cảm xúc nghệ thuật giúp trẻ hiểu, chính xác hóa biểu tượng, củng cố ôn luyện và phát triển khả năng cảm thụ văn học của trẻ; GVMN bố trí sân khấu rối, mặt nạ nhân vật, trang phục nhân vật, đồ dùng cần thiết để trẻ sử dụng chơi đóng kịch. Khuyến khích trẻ trang trí, tự tạo đồ dùng trực quan từ nguyên vật liệu mở, phù hợp khả năng trẻ và khuyến khích trẻ làm quen với nhiều loại đồ dùng trực quan ở các hình thức hoạt động phong phú để tạo sự hứng thú, mở rộng kinh nghiệm, phát triển khả năng sáng tạo của trẻ.

2.2.3. Sử dụng kết hợp đa dạng các biện pháp đọc kể diễn cảm, múa rối, giảng giải, giải thích, đàm thoại, trò chơi nhằm kích thích khả năng cảm thụ văn học cho trẻ

GVMN đọc thơ một cách diễn cảm để trẻ cảm nhận được nhịp điệu, ngữ điệu và các sắc thái biểu cảm của giọng nói từ đó trẻ có thể ghi nhớ và lặp lại lời thơ. Để trẻ có thể hiểu nội dung của bài thơ, cô nên viết bài thơ có kèm hình ảnh để ghi chú những từ quan trọng; cô khuyến khích trẻ hiểu và thể hiện cảm xúc của mình về nội dung của bài thơ bằng động tác, lời nói. GVMN sử dụng phương pháp đọc kể hấp dẫn kết hợp sử dụng nghệ thuật múa rối với nhiều hình thức khác nhau (rối tay, rối ngón tay, rối que, đèn chiếu,...) nhằm kích thích sự hứng thú, tập trung chú ý nội dung của câu chuyện [2], từ đó giúp trẻ nhớ nội dung câu chuyện, nhớ lời thoại các nhân vật, nắm rõ tình tiết và sự kiện trong câu chuyện.

Ngoài ra, GVMN kết hợp giảng giải, giải thích, giúp trẻ hiểu ý chính của TPVH giúp trẻ hiểu kĩ, khắc sâu chi tiết, vận dụng kinh nghiệm, trải nghiệm, phát triển cảm xúc để cảm thụ văn học; thông qua sử dụng phương pháp đàm thoại giúp trẻ tái hiện lại nội dung câu chuyện, ghi nhớ, so sánh, phân tích, những chi tiết, lời thoại, hành vi nhân vật và các sự kiện (Chuyện xảy ra khi nào? Nhân vật... đã gặp điều gì?

Nhân vật đã nói gì? Cảnh vật trong bài thơ như thế nào? Nhân vật hiền lành... hung dữ... được tả bằng từ nào, câu văn nào, chi tiết nào?). Từ đó, hình thành cho trẻ khả năng nhận xét, đánh giá tính cách của các nhân vật trong TPVH.

2.2.4. Thường xuyên tổ chức hoạt động cho trẻ thực hành kể chuyện diễn cảm, đọc thơ diễn cảm, đóng kịch ở mọi lúc mọi nơi

GVMN tạo cơ hội trẻ đọc thơ, kể chuyện diễn cảm thông qua câu hỏi gợi nhớ và kích thích trẻ kể lại (Con có thích câu chuyện này không? Thích nhất đoạn truyện nào, nhân vật nào? Câu hỏi gợi ý biểu cảm (Nhân vật là người như thế nào? Vì thế khi kể giọng của con phải như thế nào?) đặt những câu hỏi giúp trẻ nhận biết về nhịp, vần của thơ (Cảnh... được tả như thế nào? Đoạn thơ nào, câu thơ nào nói lên điều đó?). GVMN gợi ý trẻ nắm được ý chính TPVH; thuộc lời thoại của nhân vật; nắm được các sự kiện cơ bản; nắm được tiến trình, thuộc từng đoạn thơ; gợi mở giúp trẻ kể lại đoạn truyện, đọc lại đoạn thơ; GVMN gợi mở tùy theo khả năng của trẻ, sau đó nâng dần yêu cầu lên, yêu cầu trẻ thể hiện cử chỉ, điệu bộ phù hợp với nhân vật trong truyện và hình tượng trong bài thơ.

GVMN hướng dẫn trẻ hóa thân thành các nhân vật của truyện, lựa chọn động tác, nét mặt, cử chỉ, biểu hiện ngữ điệu của lời nói phù hợp với tính cách và hành vi của nhân vật... kết hợp lời nói phối hợp cùng nhau thể hiện lại nội dung của TPVH. Gợi ý cho trẻ phân vai bàn bạc, thống nhất trang phục, đạo cụ, hóa trang của các nhân vật; chia nhóm và thảo luận lựa chọn cách thể hiện vai và hóa trang. GVMN giúp trẻ lựa chọn cách thể hiện (nét mặt, cử chỉ, điệu bộ, ngữ điệu) phù hợp, sau đó giới thiệu người dẫn truyện, các diễn viên đóng vai nhân vật; khuyến khích trẻ thể hiện sáng tạo trong quá trình đóng kịch. Sau khi đóng kịch xong, cho trẻ tự nhận xét về vai diễn của mình và của bạn, từ đó, trẻ xác định được thái độ của mình đối với nhân vật trong truyện.

2.2.5. Phối hợp với cha mẹ tắm trẻ trong môi trường văn học: sưu tầm tranh truyện, đĩa CD về kể chuyện, múa rối, đóng kịch; dạy trẻ học thuộc thơ, thuộc lời thoại nhân vật.

Tư vấn cho cha mẹ trẻ lựa chọn chương trình truyền hình “Cổ tích bé yêu”, khuyến khích cha mẹ trẻ mua tranh truyện dành cho trẻ MG, sưu tầm và mua các con rối, đĩa CD về kể chuyện, múa rối, đóng kịch, lựa chọn kịch bản có tính văn học phù hợp đặc điểm cảm thụ văn học của trẻ. Cha mẹ trẻ thường

xuyên dành thời gian kể chuyện cho trẻ nghe, hướng dẫn trẻ đọc thơ, trò chuyện cùng trẻ về nội dung TPVH, dạy cho trẻ đọc thuộc thơ, thuộc lời thoại nhân vật,... tạo cho trẻ sự hứng thú khi tiếp xúc với TPVH, tạo cơ hội cho trẻ thể hiện cảm xúc với nhân vật trong TPVH. Ngoài ra, khuyến khích cha mẹ tạo góc “văn học” ở nhà bằng cách trang trí góc, sưu tầm tranh truyện, cùng trẻ làm khung rối, các con rối từ nguyên vật liệu sẵn, cùng trẻ đọc thuộc thơ, kể chuyện, múa rối, đóng kịch TPVH đã học nhằm mục đích giúp trẻ tắm mình trong môi trường văn học.

3. Kết luận

Kết quả khảo sát ban đầu về thực trạng cho thấy phần lớn GVMN tại một số trường mầm non trên địa bàn tỉnh Bình Dương đều nhận thức tầm quan trọng cũng như sự cần thiết của việc sử dụng biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG, cần phải có những biện pháp tác động nhằm kích thích và nâng cao khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG tại một số trường mầm non trên địa bàn tỉnh Bình Dương. Những biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ MG nhằm đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục theo quan điểm “dạy học lấy trẻ làm trung tâm”. Vì vậy, GVMN đầu tư, xây dựng biện pháp phát triển khả năng cảm thụ văn học cho trẻ và vận dụng linh hoạt các biện pháp, hình thức và phương tiện kích thích khả năng cảm thụ văn học của trẻ; tổ chức các trò chơi kích thích trẻ hứng thú, tích cực, chủ động tham gia hoạt động. Bên cạnh đó nhà trường cần tạo điều kiện về cơ sở vật chất, môi trường phù hợp để GVMN có thể vận dụng các biện pháp có hiệu quả. GVMN cần có sự kết hợp với cha mẹ trẻ chủ động tham gia tương tác, chia sẻ và cùng trẻ tắm mình trong môi trường làm quen văn học.

Tài liệu tham khảo

[1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Chương trình giáo dục mầm non (ban hành kèm theo Thông tư số 01/VBHN-BGDĐT của Bộ GD-ĐT)*.

[2] Hà Nguyễn Kim Giang (2009), *Phương pháp tổ chức hoạt động làm quen với tác phẩm văn học*, Nxb Giáo dục.

[3] Trần Nguyễn Nguyên Hân (2017), *Giáo dục ngôn ngữ cho trẻ mầm non*, Nxb Văn hóa - Văn nghệ.

[4] Lê Thị Bắc Lý (2012), *Văn học thiếu nhi với giáo dục trẻ lứa tuổi mầm non*, Nxb Đại học Sư phạm.

[5] Ngô Thị Thái Sơn (2006), *Giáo trình phương pháp hướng dẫn trẻ làm quen với tác phẩm văn học*, Nxb Giáo dục Hà Nội.